سپێتی بەفر وەک شیعر. ڕێباز محەمەد جەزا

خوێندنەوەیەکی پانۆڕامییە بۆ ڕۆمانی (بەفر) ی نووسەری گەنج (ماکسەنس فەرمین)

دنیای نوێ ، زۆر شتی بەهەند وەگرتووە ، لای زۆرێك لە تیۆرسێنەکانی بواری ئەدەب (ڕۆمان) پایەیەکی گرنگی دروست بوونی ئەو جیهانە هاوچەرخەیە کەڕۆڵی گرنگ دەبینێت لە پێشخستنی کۆمەڵگەدا . لە بەرئەوەی کتێبخانەی کوردی لەڕووی توێژینەوەی ئەکادیمییەوە ، دەربارەی (ڕۆمانی نوێ) زۆر هەژارە ، کاتێک دەمانەوێت قسەی لەبارەوە بکەین ، ڕووبەڕووی گرفتی زۆر دەبینەوە بەتایبەتی لەقۆناغی نووسین و شیکردنەوەدا ، ئەمەش دەخەکە هۆکارەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو هەست و پەی پێبردنانەی بەپلەی یەکەم وەك خوێنەری دەق و هوشیاری و نەریتی خوێندنەوە ڕووبەڕوومان دەبێتەوە کە ئاستی جیاوازی چێشەی ئەدەبیمان و نەبوونی پێشینەو سەرچاوەو ژێدەری پێویست بۆ یەکاڵاکردنەوەی بیرو بۆچوونەکانمانەوە بەتایبەتی لەڕووی ترادسیۆنەوە بەخوێنەری ئەمە گرنگە ،(ماکسەنس فەرمین) ڕۆماننووسێکی فەڕەنسییە و بە شێوازێکی کورت و چڕ دەنووسێت. ئەو شێوازەی ئەو زیاتر بە شێوازی مینیماڵی ناسراوە و وردەکارییەکان بۆ خوێنەر جێ دەهێڵێت و چاو دەبڕێتە نەخشەی سەرەکیی ڕۆمانەکەی فەرمین شاکارەکەی بریتییە لە"بەفر،" "هەنگەوان" و "کەمانچە ڕەشەکە" ئەو سێ ڕۆمانەن.

بەفر، یەکێکە لەئەزموونەتازەکان کە شێوازی نووسینەکە لەلایەن چەندین ڕۆماننووسەوە کاریان تێداکراوەو هەندێکجار بەڕۆمانی مینی ماڵیستیش ناودەبرێن . بەفر ڕۆمانێکە دەربارەی جوانی و سپێتیی بەفر و هایکۆی ژاپۆنی. خودی ڕۆمانەکە فەزایەکی هایکۆیی هەیە و لە هایکۆنووسێک دەدوێت. ڕۆژێک هایکۆنووسەکە لەگەڵ باوکیدا بە تەنیشت ڕووبارەکەوە پیاسە دەکەن، هایکۆنووسە گەنجەکە بە باوکی دەڵێت: شیعر چییە؟ باوکی دەڵێت: شیعر ئەم ڕووبارەیە. رۆمانی بەفر ، کە بەرهەمی هزریی نووسەری گەنج ماکسەنس فەرمینی لەدایکبووی (1968) ە و دەکرێت باش بخوێندرێتەوە، چونکە ڕۆمانی بەفر تام و چێژێکی تایبەتی بەمرۆق دەبەخشێت . جیاوازە لەڕۆمانی بەفری ئۆرهان پامۆک کە ئەویش بەرهەمێکی تری نوازەو شاکارەکە بۆخۆی بەڵام ئەمە لێرەدا باسی ڕۆمانی بەفری فەرمین دەکەین ؛ ئەو دەمەی رۆمانەکە

دەخوێنیتەوە واهەست دەکەیت ڕەچوویتە ناو چامەیەکی شیعری بەپێز، چونکە سەراپای ڕۆمانەکە بە نەفەسێکی شیعری نووسراوە، کە ئەمەش داهێنانێکی تازەیەو زیاتر سەرنجی خوێنەر بەلای خۆیدا کێشدەکات .
فەرمین نەیشاردەتەوە کە چەندە لەژێر کاریگەری شیعردایەو ئاوا گوزارشت لەشیعرو شاعیر دەکات لەبەر ئەوەی شیعر لای فەرمین هاندەرو یارمەتیدەرێکە بۆ دەزینەوەی جوگرافیایەکی جیاوازترلە مرۆڤ، ئەو ئاوا گوزارشت لەشیعرو شاعیر دەکات. هەروەها ئەو دەیەوێت ئەدەبو هونەر بەتەکەیی ببینێت و هەرواش بەئەمەیان بناسێنێت ، ئەو رایەڵەکی بەهێزی هەیە لەنێوان خۆشەویستی لەلایەکو سەماو جوانناسیو مۆسیقاو نیگارکێشانو شیعر لەلایەکی تر. سەرچاوەی هەموو ئەمانەش بەلای ئەوەوە لە خۆشەویستی ئافرەتەکەوە سەرهەڵدەدەن بۆ کاراکتەرێکی بەهێزی ناو ڕۆمانەکە، کە ئەویش (سوزوکی) یە. واتە لە بەرامبەر تەواوی هونەرەکاندا ئەو بەلای خۆشەویستی دایدەشکێنێت .
ئەوەش سەرەڕای لەیەکچوونیان، بەڵام(خۆشەویستی بە قورسترینیان دەزانێت . تەواوی گرێبەندەکانی ناو ڕۆمانەکەش (ڕێکەوت) دەکەنە شوناسی خۆیان، واتە ڕێکەوت پروشەیەکی دیاری ناو ڕۆمانەکەیە، کە چەندین جار هاتەتەسەرڕێگەی ، وەك دەبینین بەڕێکەوت بەسەر لاشەی (بەفر) لەناو بەستەڵەکدا تێدەپەڕێت بەڵام لەبەر جوانییەکەی لەهەش خۆی دەچێت. یان ڕێکەوتی بینینی سوزوکی و بەفر و دروستبوونی ئەو عیشقە ڕاستەقینەیەی لای سوزوکی یا بەیەکگەیشتنی (کچی بەفر) و (یەکێ) و زەماوەندکردنیان، یان کە سوزوکی زانیبووی جوانترینو سپیترین تابلۆی خۆی بکێشێت.
فەرمین شەڕێکی گەورە بەرپادەکات لەنێوان ڕەنگ و بێڕەنگیدا ، کە سەرەتا بەدوای دەزینەوەی بێڕەنگیەوە دەبێت و لەڕێی سوزوکی دەیدۆزێتەوە ، کە ئەو دەمەی نابینا دەبێت و دواجاریش بەکەناری ڕەنگەکان دەگات لەڕێی یەکەوە، ئەوەی سەرنجیش رادەکێشێت ئەوەیە، بەفر لای ئەو بێڕەنگە یان کە دەڵێ: بەفر سپییە، هەر بۆیە دیار نییە و شایانی بوون نییە، جا دەشێت ئەمە ڕەنگێکی خۆیانی بێت و کەشف نەکرابێت. یان لەهەندێك وێنەی ناو ڕۆمانەکەدا جێ پەنجەی زانست دیارە، بەشێوەیەك کە ئاوێتەی کردووە لەگەڵ ڕۆمانسیەتو لەڕێی زانستەوە دەرگای بەڕووی جوانیی و سۆز کردەتەوە. ئەوەتا سوزوکی بە یەکە دەڵێ: کوەی خۆم ئەو چوونە چ سودێکی بۆ من هەیە؟ ئەزانم ئەمەی وتت ڕاستە ، بەڵام چوونە سەر مەزاری هاوسەرەکەم کە ساڵانێکی زۆرە مردووە، بۆ پیرەمەردێکی وەکو من چ سودێکی هەیە ؟
یان هوروشی دەڵێ: .. لەیەك شت دڵنیابووم ، ئەویش ئەوەبوو کە ئەم پیردە بەتو دنیا بەجێ دەهێڵێت، بەڵام ئەم روخسارە جوانە خەوتووەی ناو ئەم بەفرە، هەرگیز پیرنابێتو تەنانەت دوای مەرگیش و تا ئەبەد

خۆشەویستی بۆ ئەم ژنە لەوێدا دەمێنێتەوە. ئەمە بەفر و بەستەڵەك وەكو مۆمیاكردن وان بۆ لاشەی مردوو، هەروەها كار لەسەر هێشتنەوەیان دەكات لە دۆخێكی جێگیردا، بە پێچەوانەی باری تری فیزیایی لە فەزای ئازاد كە كاری داخوران‌و پیربوون لەسەر لاشەی ئادەمیزاد دەكەن. فێرمین لەڕێی یۆكۆی پاڵەوانی ناو رۆمانەكەوە، شارەزایێكی زۆر بەكاردێنێت بۆ لێك نزیكخستنەوەی هەردوو جیهانی واقیع‌و خەیاڵ. ئەمەش ئەو كات□ی ك□ یۆكۆ زانیاری لەسەر (بەفر) دەداتە سوزوكی و سوزوكی بەسەرسوڕمانەوە پێی دەڵێ: تۆ ئەم شتانە لە كوێوە دەزانیت. بەڕاستی تۆ كێیت؟ پەیامهێنێكی دونیای مردووانیت ؟ كەس نازانێت ئەو لەكوێیە، دەمێكە ئەو كەژو كێوە ئەویان لەمن سەندۆتەوە. هەرچەندە یۆكۆ دەیەوێ یاری□ییەكە بكات‌و تۆپەكە بخاتە گۆڕەپانی مامۆستاكەی و پێی بڵێ ئەو لەڕێی جوانیی رۆحەوە دەرك بە شتەكان دەكات، چونكە بەرلەوە فێرببوو(كە لە بنەڕەتدا رۆشنایی راستەقینە و رەنگی راستەقینە پەیوەندیان بە جوانی رۆحەوە هەیە) یان راستیەكەی دەیەویست بەمشێوەیە مامۆستاكەی هەڵخەڵەتێنێت، كە ئەمە جاری یەكەمی نیە، بەڵكو بۆ یەكەمجار ئەو كاتەبوو كە لەیەكەم پرۆڤەدا مامۆستا پێی گوت: چاوەكانت بخەرە سەریەك‌و بزانم چی دەبینیت؟ ئەویش وتی رەنگی سووری درەختەكان، بەڵام مامۆستا هەستی بە ساختەییەكەی كردو بە توندی وەڵامی دایەوە، جاری دووەمیش ئەوەبوو كە مامۆستاكەی هەڵخەڵەتاند و لە واقیعیشدا چی بینیبوو دەربارەی (بەفر) ئەوەی خستە ناو چێوەی خەیاڵو بە مامۆستاكەی راگەیاند، واتە خەیاڵی تەوزیفی سەر واقیع كردو مامۆستای پێ سەرسام كرد، كە ئەمەش هونەرێكی جوان و ئەرێنی هەبوو بەلای سوزوكی یەوە، كە گرێی دەروونی بۆ كرایەوەو بەلاشەی بێگیانی (بەفر)ی گەیاند و تا ئەبەد ل□ تەنیشت لاشەی ئەو راكشا هەروەها لەرۆمانەكەدا ژمارە(7) ئەفسونێكە یان تاكە دوورگەی نەدۆزراوەی نێو رۆمانەكەیە، تەواوی ئەوانەی رۆمانەكە دەخوێننەوە، هەرگیز لە سیحری ئەم ژمارەیە ناگەن، چونكە مەبەستێكی شاراوەی رۆمانووس لە پشتی ئەم ژمارەیە خۆی مەلاس داوەو ئەویش مەبەستی نیە بیدركێنێت تەنها دەتواندرێت لێكدانەوەی بۆ بكرێت .

لەكۆتایدا دەكرێت بڵێین ڕۆمانی سەردەم ڕۆمانی مینیماڵی یان هەرناوێكی تری ل□ب□ن□ین پێویستە و مر□قی كورد ئەم جۆرە ڕۆمانە پوخت وبێگەردانە بخوێنێتەوەو خۆی لەگەڵ جیهانی نوێ بگونجێنێت و دوور بكەوێتەوە لەدرێژ دادڕی بێ واتاو بێ ئاكام وەكو هەندێك نووسەری پێدەناسرێتەوە .